

ทัศนะ เรื่องการเกิดใหม่ในพุทธปรัชญาวัชรยานของทิเบต

5.1 อंतरภพ

พุทธปรัชญาวัชรยานมีทัศนะว่าเมื่อคนตายไปแล้วจะยังไม่ไปเกิดใหม่ในทันที แต่ต้องไปอยู่ในอंतरภพคือภพที่อยู่กลางระหว่างความตายกับการเกิดใหม่ ซึ่งในภาษาทิเบตเรียกว่าบาร์โด *บาร์โดมีสภาวะคล้ายโลกแห่งความฝัน และเชื่อว่าหลังจากที่ร่างกายและจิตแยกออกจากกันแล้ว จิตจะสัมผัสแสงสว่างวาบหนึ่ง จากนั้นจึงก้าวเข้าสู่บาร์โด ตัวตนที่มีอยู่ในบาร์โตนั้นก็คล้ายกับตัวตนในความฝัน

ในคัมภีร์วัชระ-ไภรพ-ตันตระ (วัชระ-ไภรพ คือผู้ทำลายวัชระแห่งพยายม หมายถึงพระโพธิสัตว์แห่งปัญญาคุณหรือพระมัญชุศรี ซึ่งทรงปรากฏในปางดุร้ายที่สุด) ตอนหนึ่งเป็นการ "สาธยายธรรมชาติแห่งบาร์โด" เพื่อแจ้งให้ผู้ตายทราบว่า ตนเองได้ตายไปแล้วและกำลังอยู่ในบาร์โด ดังมีข้อความว่า

ขณะที่ท่านได้ตายไปแล้ว ร่างกายของท่านได้ถูกทอดทิ้งไว้เบื้องหลัง ท่านเองก็ยังไม่พบร่างใหม่ สภาวะที่ท่านประสบอยู่ในขณะนี้คือบาร์โด สัญญาณที่ระบุว่าท่านกำลังอยู่ในบาร์โดก็คือภาพแปลก ๆ และน่าพรึ่นพริ้งต่าง ๆ ที่ท่านไม่เคยพบเห็นมาก่อน นอกจากนั้นธาตุดินของท่านก็ได้แตกสลายแล้ว ท่านจึงได้ยินเสียงคล้ายภูเขาล่มและแผ่นดินไหว ธาตุน้ำก็เช่นกันทำให้ท่านรู้สึกเหมือนกำลังจมลงไปใต้มหาสมุทรอันกว้างใหญ่ไพศาล ต่อมาธาตุไฟลึ้มเหลวทำให้ท่านมองเห็นเปลว

เหลียงลูกโชติช่วงไปทั่วและมีเปลวไฟปะทุก้องอยู่ในหูของท่านทั้งสองข้างตลอดจนแผดเผาอยู่ในหัวใจของท่าน เมื่อธาคูลมตีกลับ ท่านย่อมรู้สึกเหมือนกำลังยืนใต้พายุใหญ่ที่โหมกระหน่ำอยู่ในวันสิ้นโลกและรู้สึกอกสั่นขวัญแขวนเป็นที่สุด นอกจากลักษณะดังกล่าว จะบ่งบอกว่าท่านได้ตายไปแล้วและกำลังอยู่ในบาร์โค ยังมีลักษณะภายนอกอีก 6 ประการ กล่าวคือเมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ กล่าวคือเมื่อท่านมีชีวิตอยู่ท่านเดินผ่านภูเขาหรือกำแพงไม่ได้ จะทำอะไรก็ต้องพากเพียรบากบั่นจึงจะบรรลุผลและสามารถพูดคุยกับญาติมิตรได้ บัดนี้ท่านสามารถเดินทะลุวัตถุทุกชนิด อยากรบที่ใดก็ไปได้รวดเร็วเท่าความคิด และอยากได้สิ่งใดก็เนรมิตมาได้ดังใจ อย่างไรก็ตามท่านไม่สามารถติดต่อพูดคุยกับญาติมิตรได้ เช่นก่อน ไม่เห็นแสงอาทิตย์และแสงจันทร์ และไม่มีเงาจากที่นี่คือลักษณะที่บ่งบอกว่าท่านได้สิ้นชีวิตแล้วและกำลังเร่ร่อนอยู่ในบาร์โค เมื่ออยู่ในบาร์โคยังมีลักษณะอื่น ๆ มี 6 ประการที่แปลก ๆ ไปจากที่ท่านเคยประสบในเหตุการณ์ของท่านขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ กล่าวคือร่างกายของท่านจะเคลื่อนที่ไปเรื่อย ๆ ผ่านสถานที่ต่าง ๆ ทั้งที่ท่านรู้จักและไม่รู้จัก ที่สวยงามและน่าสะพรึงกลัว พุ่งลอยไปสู่ป่าเขาลำเนาไพรและบัดดลก็มาเปลี่ยนเป็นอยู่ในบริเวณวัดวาอารามอย่างรวดเร็วมีการนั่งการเดินที่สลับสับสนอย่างควบคุมไม่ได้ มีปฏิกิริยาเปลี่ยนแปลงไปมาต่ออาหาร บางครั้งรู้สึกเอร็ดอร่อย บางครั้งรู้สึกกระอักกระอ่วนเมื่อเห็นอาหารบูดเน่า ความสัมพันธ์ต่อผู้อื่นไม่คงที่ ชั่วขณะหนึ่งเป็นมิตร อีกขณะหนึ่งกลายเป็นบุคคลแปลกหน้า ประการสุดท้ายก็คือมีรูปแบบ

ความคิดที่แปรปรวนตลอดเวลา จากเรื่องหนึ่งไปอีกเรื่องหนึ่ง
กลับไปกลับมา¹

จากข้อความข้างบนนี้จะเห็นได้ว่าตัวตนในบาร์โศหรืออंतरภพนั้นมี
ลักษณะเป็นพิเศษที่คู่ราวกับว่ามีอิทธิฤทธิ์และเป็นกายทิพย์ล่องลอยไปมาในภพระ
หว่างความตายและการเกิดใหม่ที่มีสภาวะแปรเปลี่ยนไม่คงที่ ซึ่งลักษณะดัง
กล่าวนี้น่าจะตรงกับคำว่า "สัมภเวสี" ในความหมายที่คนสามัญเข้าใจกัน
และความเข้าใจแบบนี้ไม่เป็นที่ยอมรับในพุทธปรัชญาเถรวาทดังที่ได้นำเสนอ
ไปแล้ว แต่พุทธปรัชญาวัชรยานนั้นมีระบบความเชื่อเรื่องอंतरภพและสา
มารถอธิบายแจ่มแจ้งได้อย่างละเอียดทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับอंतरภพและที่เกี่ยว
กับกายทิพย์ที่อยู่ในอंतरภพด้วย ดังที่จะได้นำเสนอต่อไป

5.2 ขั้นตอนในการเข้าสู่อंतरภพ

ในคัมภีร์ประทีปส่องให้เห็นความปรากฏแห่งสภาพพื้นฐานทั้งสาม คือ
การตาย กับการเกิด ซึ่งแต่งโดยพระลามะ ยิง-เจน-กา-เวย์-โล-โศร
แห่งนิกาย เก-ลุก-ปะ ซึ่งมีชีวิตอยู่ในทิเบตเมื่อราว 200 ปีมาแล้วได้พยายาม
ขยายความจากท่านนาคารชุนและท่านดส์รอง-กะ-ปะ เขียนเอาไว้
ด้วยมุ่งประสงค์ประโยชน์ในทางปฏิบัติเพื่อเข้าถึงการเอาชนะความตายแล้ว
เกิดได้กล่าวถึงขั้นตอนต่าง ๆ ในการเข้าสู่อंतरภพ ดังนี้

¹ เกลน เอช. มุลลิน, มรณสติแบบทิเบตพุทธวิธีเพื่อต้อนรับความตาย,
แปลโดย ภักพร สิริกาญจน์, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ไทย-ทิเบตศึกษา,
2533), หน้า 111-114.

Glell H. Mullin, Death and Dying : The
Tibetan tradition, pp. 196-208.

จิตที่เข้าไปสนิทแน่นอยู่กับแสงอันกระจ่าง² ปราศจากการเคลื่อนไหว ยายนั้นจะนานเท่าไรก็สุดแท้แต่แล้วก็จะมาถึงที่สุดโดยมีการเคลื่อนไหวตัวแม้เพียงเล็กน้อยภายในเป็นเหตุให้มีการยกระดับขึ้นจากแสงอันกระจ่าง ทันทีนั้นลมอันละเอียดอ่อนยิ่งก็จะละจากหอยดขาวและแดงตรงดวงหทัยที่มีทางเปิดให้ออกไปสู่ภายนอก เป็นอันละร่างและเกิดร่างทางอันตรภพขึ้นพร้อมกันนั้นองค์ประกอบแห่งหอยดขาวก็ไหลลงจากดวงหทัยและละร่างห่างอวัยวะเพศ โดยที่องค์ประกอบแห่งหอยดแดงไหลขึ้นและละร่างทางจุมก ลมที่พัดพาแสงกระจ่างออกไป ตอนตายประกอบได้ด้วย 5 แสง เป็นตัวพยุ่งร่างในอันตรภพไว้ สีที่พยุ่งชีวะอย่างละเอียดอ่อนไว้นั้นสีขาวแต่ทอแสงออกเป็น 5 สี คือ ขาว แดง เหลือง เขียวและน้ำเงิน ลมพยุ่งชีพนี้เป็นตัวช่วยจิตใจในอันตรภพด้วย ตอนตายดวงจิตที่เข้าสู่แสงอันกระจ่างจะเป็นเหตุที่มาร่วมร่าง และเป็นเหตุที่สำคัญสำหรับดวงจิตในอันตรภพ อาศัยเหตุดังกล่าวอันตรภพจึงมีลมเป็นร่างดุจดั่งร่างกายมนุษย์ซึ่งเตรียมตัวจะไปเกิด ร่างนี้มีการเป็นไปอันแยกขาดจากชั้นดั้งเดิม (ในขณะที่ยังมีชีวิต) หากเป็นไปตามผล(แห่งกรรมที่ทำไว้ก่อน) ร่างในอันตรภพมีรูปลักษณะดังร่างที่จะไปเกิดในภพหน้าไม่ว่าจะไปเกิดเป็นสัตว์นรก เปรต เคว้งจัน มนุษย์ อมนุษย์หรือเทวดาก็สุดแท้แต่ ในตอนนั้นดวงจิตทั้ง 3 ที่เกิดขึ้น ที่ขยายตัวและใกล้เข้าถึง มีสภาพกลับกันเป็นปฏิโลมคือเริ่มที่แสงซึ่งเกิด ณ จิต อันมืดมิด ตอนใกล้เข้าถึงแล้วยุติแสงอันกระจ่างตอนตายและเข้าถึงอันตรภพทันที ดวงจิตเข้าสู่อันตรภพโดยนัยแห่งปฏิโลมจากจิตที่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² ส. คิวริกซ์, แพลและเรียบเรียง), เตรียมตัวตายอย่างมีสติ, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา, 2531), หน้า 113-115. Lati Rinbochey and Jeffrey Hopkins, Death, Intermediate State and Rebirth in Tibetan Buddhism, (New York : Snow Lion Publications, 1985), p. 49.

ใกล้เข้าถึงดังกล่าว จากนั้นจิตที่ขยับตัวก็จะถอยกลับเกิดปรากฏการณ์
แห่งกระแสจิตทั้ง 80 แนวคิดชั้น สัตว์ในอंतरภพย่อมรีบร้อนที่จะหาที่เกิด
สุคติ (เป็นอาหาร) ฯลฯ มีร่างทางจิตที่ละเอียดอ่อนอันได้มาจากลมเท่านั้น
โดยได้ละร่างอันหยาบซึ่งประกอบไปด้วยธาตุต่าง ๆ อันหนักและมีเนื้อ เลือด
 ฯลฯ อันหยาบ จึงเรียกร่างอย่างใหม่นี้ว่าเป็นพื้นฐานแห่งนิรมานกาย
(เพราะถ้าชำระล้างแล้วย่อมกลายเป็นร่างนิรมานกายได้) และเรียกร่าง
อย่างนี้ว่า ตัวภิกขุ (เพราะเสพกลิ่นเป็นอาหาร)

การเป็นอยู่ในอंतरภพนั้นก็ดุจดังแม่มะมีชีวิต ขณะที่เรานอนหลับ
ก็จะเกิดนิมิตสี่ (1. ภาพลวง 2. ครันไฟ 3. หิ่งห้อย 4. เปลวไฟจาก
ตะเกียงน้ำมันเนย) และสัญญาภาพสี่ (1. สูญ 2. สูญยิ่ง 3. สูญมาก
4. สูญหมด) ดุจดังตอนตาย หากยามนอนเกิดขึ้นสิ้นมาก แสงกระจ่างเกิด
ตอนนอนหลับ (หยาบกว่าตอนตายมาก) แล้วพอพ้นจากสภาพนั้นเราก็จะเข้าสู่
ภวังค์แห่งความฝัน (นี่ก็ดุจดังพ้นจากแสงกระจ่างตอนตายเข้าสู่อंतरภพนั้น
เอง) เมื่อพ้นออกจากแสงกระจ่างแห่งการนอนหลับเราเข้าสู่ความฝันแล้วก็
บังเกิดกิจกรรมต่าง ๆ มากมายในระหว่างที่อยู่ในภวังค์นั้น ครั้นเราเริ่มต้น
ขึ้นจากฝัน กองลมที่มากับความฝันสลายไปจากภายนอกดุจดังการหายใจไว้
บนกระจก มารวมตัวอยู่ที่ดวงหทัยแล้วกลายเป็นลมอัน
ละเอียดอ่อนยิ่งและเข้าสู่จิตอันละเอียดอ่อนยิ่ง โดยที่ทั้ง 2 ประการนี้ (คือ
ลมและจิตอันละเอียดอ่อนยิ่ง) ไม่แตกต่างกันเลย หากอยู่ในช่องกลางทาง
ดวงหทัยอันเป็นศูนย์กลางของรูปชั้นและนามชั้น จากนั้นเราจึงตั้งขึ้น
ประกอบภพอื่น ๆ ต่อไป

5.3 ชีวิตในอันตรภพ

ลักษณะสัมภเวสีหรือสัตว์ที่อยู่ในอันตรภพ มี 5 ลักษณะ

1. มีอินทรียที่รับรู้อารมณ์ได้ครบ
2. โดยที่ถือกำเนิดทันทีทันใด (เท่ากับว่าเป็นโอบบาติกะ)

แขนขาและองคาพยพอื่น ๆ เกิดขึ้นทันทีทันใดด้วย

3. โดยที่มีร่างอย่างละเอียดอ่อนจะทลายส้างเสียหายได้ไม่
แม้ใช้เพชรตัดก็ไม่สำเร็จ

4. ไม่มีสิ่งใดขวางกั้นได้ ไม่ว่าจะเป็กฎเขาหรือรั้วต่างๆก็ตาม
เว้นแต่ครรภมารคาเท่านั้นที่สกัดไว้ได้

5. โดยอำนาจแห่งกรรมสัตว์ในอันตรภพย่อมไปยังที่ใด ๆ ก็ได้
ตามใจปรารถนาในบัดดล แม้พระพุทธรเจ้าก็ห้ามไว้ไม่ได้³

พระคัมภีร์อภิธรรมโกษา ของท่านวสุพันธ์ อธิบายว่า เมื่อสัตว์เข้าถึง
อันตรภพจะไม่แปรสภาพไปสูภพอื่น (คือยังไม่ไปเกิดเป็นเทวดา อสูร มนุษย์
เดรัจฉาน เปรตและสัตว์นรก) แต่ตามพระคัมภีร์อภิธรรมสมุจจัย
ของท่านอสังคะ กล่าวว่า สัตว์ที่เข้าสู่อันตรภพนั้นมักจะมีสภาพดังภพชาติต่อไป
ที่ตนจะไปถือกำเนิดแต่ก็ไม่แน่เสมอไป เป็นไปได้ที่มีทางเข้าสู่อหัตตผลโดย
ผ่านทางอันตรภพ ทั้งนี้หมายความว่าเมื่อเข้าสู่อันตรภพแล้วไม่จำเป็นต้องไป
เกิดใหม่เสมอไป

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 116.

Ibid., p. 52.

5.3.1 ระยะเวลาในอันตราย

โดยมากจะบอกว่าประมาณ 7 วัน แต่ก็มีความเป็นไปได้ว่า 14 วัน แต่บางกรณีพอเข้าถึงอันตรายแล้วก็ไปเกิดใหม่ได้ทันทีเพราะชั้นธสันดานแห่งการเกิดใหม่พร้อมแล้วจึงไม่เป็นการแน่นสำหรับระยะเวลาอันสั้นที่สุด แต่ภายใน 7 วันหากหาที่เกิดใหม่ไม่ได้จะมีอาการดังตอนตายจากร่างเดิมเกิดขึ้นอีกแล้ว ยังคงสภาพอยู่ในอันตรายต่อไป ในพระคัมภีร์ภูมิวิสดูของท่านอสังคะ กล่าวว่า (การตายแล้วเกิดในช่วง 7 วัน เช่นนี้) เป็นไปได้ภายใน 7 สัปดาห์ จากนั้นสัตว์จะต้องไปเกิดใหม่ ความตายในอันตรายลักษณะการตายย่อย ๆ ในปลายสัปดาห์หนึ่งๆ นั้น กองลมที่ประกอบเป็นสัมเวสิรวมตัวกันเป็นชั้นตอน จากเบื้องบนและเบื้องล่างมาสู่ดวงหทัยดังลมหายใจที่รวมกันเท่าที่มีแล้วหายใจออกไปประทับไว้บนกระเจกเงา กระแสจิตที่มีแนวคิดทั้ง 80 ที่ปรากฏในอันตรายนั้นละลายหายไปพร้อมกับกองลมที่ประกอบกันบังเกิดนิมิต 4 และสูญทั้ง 4 ขึ้นอย่างรวดเร็ว แล้วแสงอันกระจ่างแห่งความตายย่อมปรากฏขึ้น จากนั้นลมซึ่งประกอบไปด้วยกับแสงอันกระจ่างย่อมเป็นสาเหตุที่สำคัญพัดผันไปกับกองลมแห่งสัตว์ในอันตรายทำให้บังเกิดดวงจิตอันใกล้ถึงจุด โดยนัยแห่งปฏิโลมการตายย่อย ๆ อย่างนี้เกิดขึ้นในขณะที่สัตว์มีชีวิตรอยู่ในอันตรายเท่านั้น⁴

5.3.2 การออกจากร่างตอนตาย

สัตว์ที่จะไปเกิดในรกออกทางทวารหนัก ที่จะไปเกิดเป็นเปรตออกจากปาก จะไปเกิดเป็นเทวดาในกามาวจรออกทางท้องน้อย จะไปเกิดเป็นยักษ์ออกทางจมูก จะไปเกิดเป็นเทวดาที่มีฤทธิ์หรืออาจจะเป็น

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 117-118.

Ibid., p. 52-53.

มนุษย์ออกทางหู สำหรับผู้ที่จะไปเกิดเป็นรูปพรหมออกทางกลางกระหม่อม ผู้ที่จะไปเกิดเป็นรูปพรหมออกทางมือทั้ง 2 ทั้งหมดนี้มีกล่าวไว้ในพระคัมภีร์ สัมปุตตันตระและอื่น ๆ และการเคลื่อนย้ายนั้นท่านอลังคะกล่าวไว้ใน ภูมิวิสด ว่าสัมภเวสีที่จะไปเกิดเป็นเทวดาเคลื่อนย้ายขึ้นบน ส่วนที่จะไปเกิดเป็นคน เคลื่อนย้ายไปข้างหน้า จำเพาะที่จะไปเกิดในอบายภูมิจึงเคลื่อนย้ายไป ทางข้างล่างโดยเอาหัวไปก่อน

การที่จะไปเกิดยังภพหรือรูปภพย่อมต้องเข้าสู่ันตรภพก่อน ท่านสะตรงชะปะ อธิบายไว้ในคัมภีร์มหาอรรถธิบายว่าด้วยชั้นตอนแห่งมรรค วิธีว่าแม้ผู้ที่ทำอนันตริยกรรมทั้ง 5 ก็จะต้องเข้าสู่ันตรภพก่อน (อนันต-ริยกรรมทั้ง 5 คือ 1. ปิตุฆาต 2. มาตุฆาต 3. อรหัตตฆาต 4. โลหิตุปบาท 5. สังฆเภท ย่อมทำให้ผู้ล่วงมหันตกรรมนี้ไปสู่รภูมิในทันทีที่ตายแล้ว แต่ตอนใกล้ตายย่อมผ่านเข้าสู่ันตรภพในช่วงระยะเวลาอันสั้น คำว่าในทันทีมิได้หมายความว่าไม่ผ่านอันตรภพ) ส่วนผู้ที่ไปเกิดยังรูปภพ ไม่ต้องผ่านอันตรภพทั้งนี้ เพราะชั้นธัมมจะเป็นพื้นฐานแห่งนามของรูปพรหม ย่อมบังเกิดขึ้นทันทีที่ตาย ผู้ซึ่งจะไปเกิดในรูปภพใช้อำนาจแห่งสมาธิภาวนา ในช่วงที่ยังเกิดแสงกระจ่างตอนตายให้ไปอุบัติเป็นรูปพรหมได้ในทันทีทันใด ตอนตายจักไม่มีดวงจิตอันใกล้จะเข้าถึงที่เกิดขึ้นตามแสงกระจ่างโดยปฏิโลม เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นย่อมเข้าสู่ันตรภพ รูปภพจึงแตกต่างไปจากภพและรูปภพด้วยประการฉะนี้^๕

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า 118-122.

Ibid., p. 54-57.

5.4 เวลาในภาวะอันตรภพ

วันที่หนึ่ง

มีข้อความกล่าวในคัมภีร์มรณศาสตร์^๑ว่า ภายหลังจากที่ไม่รู้สึกตัวมาเป็นวันที่สี่ (เพราะธาตุรู้ที่อยู่ในร่างกายประมาณ 3 วัน แม้สภาพภายนอกจะบ่งว่าตายแล้ว) บุคคลจะตื่นขึ้นสู่แสงสุกใส อันก่อให้เกิดความเข้าใจในทันทีว่าตนเองได้อยู่ในสภาวะบาร์โอดและวินาทีนั้นเองที่ประสบการณ์สังสารวัฏจะฉายงานมีการรับรู้ถึงแสงสว่างและจินตนาภาพอันเป็นด้านผกผันแห่งกายและรูปแทนที่มันจะปรากฏตนเป็นรูปอันจับต้องได้ มันกลับปรากฏตนในรูปที่จับต้องไม่ได้ จากนั้นเราก็ได้ประจักษ์กับแสงเจิดจรัสอันเป็นการเชื่อมโยงกันของกายและปัญญาถึงแม้เราจะถูกดูดซึมเข้าสู่ภาวะสุกใสภูมิปัญญาก็ยังคงดำเนินต่อไปอย่างแหลมคมอย่างแจ่มชัดพร้อม ๆ กับความเจิดจรัส และแล้วกายเนื้อกายจิต ปัญญาและใจอันปราศเปรี๊ยะก็จะสลายสู่อากาศธาตุ ในกรณีเช่นนี้พื้นที่ว่างแห่งอากาศธาตุจักเป็นสี่คราม นิमितที่ปรากฏขึ้นได้แก่พระไวโรจนพุทธ พระไวโรจนพุทธนั้นได้แก่พระพุทธรูปองค์ที่ปราศจากด้านหน้าและด้านหลัง เป็นรูปนิमितที่แผ่ไพศาลซึ่มซาบไปในทุกแห่งหนโดยปราศจากศูนย์กลางแน่ชัด ดังนั้นพระองค์จึงปรากฏกายในท่วงท่าขัดสมาธิมีพระพักตร์สี่ด้าน ทอดพระเนตรออกไปในทิศทั้งสี่ มีพระวรกายสี่ขานั้นเป็นเพราะว่าการรับรู้ของพระองค์นั้นไม่ต้องการสี่สันอื่น เจือปน คงไว้แต่สี่สันเดิมอันเก่าแก่เท่านั้นคือสี่ขาทรงถือธรรมจักรอันเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงการไปพ้นกาลและเทศะ สัญลักษณ์โดยรวมของพระไวโรจนพุทธ ได้แก่การปราศจากที่มีศูนย์กลางและการครอบครองมุมมองอันไพศาลทั้งจุดศูนย์กลางและวงรัศมีดำรงอยู่ ณ ทุก

^๑ เชอ เกียม ตรุงปะ รินโปเช, คัมภีร์มรณศาสตร์แห่งทิเบต, แปลโดย อนุสรณ์ ดิษยานนท์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมล คีมทอง, 2534), หน้า 25.

แห่งหนเป็นการเปิดเผยจิตใจอย่างสิ้นเชิง หรือม ๆ กันนั้นก็บังเกิดนิมิตแห่งภูมิเทพเทวาทัน ภาพที่กว้างใหญ่ไพศาลปราศจากจุดศูนย์กลางก่อให้เกิดความหวาดหวั่นนั้นเป็นเพราะเราไม่มีที่พิงพิงอีกต่อไป ทว่าประกายนวลใสแห่งสีขาวจกเบรียบประจูดังตะเกียงในพายุมืด ซึ่งเราจะมุ่งหน้าเข้าหามัน ภูมิแห่งเทพเทวานั้นมักปรากฏานชีวิตรประจำวันเสมอ เมื่อใดก็ตามที่อยู่ภาวะคั่งนิ่งอยู่ได้สภาวะปิติสุขและเรริงร้อนคล้ายกับเข้าฌาน เมื่อใดที่ความปิติสุขเช่นนี้บังเกิดขึ้นด้านตรงข้ามของมันได้แก่การใช้ศูนย์กลางก็อาจเกิดขึ้นมันเป็นสิ่งที่น่าขุ่นเคืองอย่างยิ่ง ไม่น่ายินดีเลยเพราะไม่มีสิ่งใดให้แสวงหาความเพลิดเพลินใจ เป็นการดีที่จะแลเห็นทุกสิ่งได้กว้างไกลแต่หากปราศจากคนที่รับรู้สิ่งเหล่านั้นเสียแล้ว เรื่องเช่นนี้ก็กลับนำหวาดกลัวยิ่งนัก ความขัดแย้งระหว่างภูมิแห่งเทพเทวากับคุณลักษณะแห่งพระไวโรจนพุทธนั้นเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในชีวิตร บ่อยครั้งที่ต้องตัดสินใจว่าจะยึดมั่นอยู่กับสิ่งซึ่งเป็นต้นตอศูนย์กลางแห่งความสุขใจหรือว่าจะก้าวไปสู่ความเปิดส่องอันบริสุทธิ์ผุดผ่องที่ปราศจากศูนย์กลางดี ประสบการณ์ดังกล่าวเกิดจากความก้าวร้าวเพราะความก้าวร้าวจะจุดรั้งเราให้ถอยหลังกลับและปิดบังเราจากการเห็นพระไวโรจนพุทธ ความก้าวร้าวเป็นสิ่งที่บดินฮึดฮัด เมื่อตกอยู่ภายใต้ความเกสียคชังก็เหมือนการกลายเป็นตัวเม่นที่หาทุกวิธีทางเพื่อปกป้องตนจากการแลเห็นได้กว้างไกลไม่ต้องการที่จะมีสีหน้าหรือแม้แต่ดวงตาข้างเดียวก็ไม่ปรารถนา เป็นเรื่องของการหมกมุ่นกับตนเองอย่างรุนแรง นี่คือนิสัยที่หาไม่ความก้าวร้าวจึงผลึกใสเราจากคุณลักษณะอันเปิดส่องแห่งพระไวโรจนพุทธ⁷

⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 25-28.

วันที่สอง

เมื่อพ้นจากชาตุน้ำ แสงนวลขาวก็รีบหรีลงและในทางทิศตะวันออก ฤๅณภูมิแห่งสุชาวดี พระศกาคตวัชรสีตว์ หรือพระอักษโษภยพุทธจะปรากฏขึ้น คำว่าอักษโษภยะ แปลว่าผู้ไม่หวั่นไหว และวัชรสีตว์ แปลว่าสรรพสัตว์ที่มีคุณลักษณะดุจดั่งวัชระหรือเพชร ทั้งสองคำนี้หมายความว่าความแข็งแกร่ง ความหนักแน่น พระศกาคตวัชรสีตว์-อักษโษภยะ ทรงถือวัชระห้าแยกอันมีความแข็งแกร่งเป็นเลิศ ประทับนั่งอยู่บนบัลลังก์กฤษณชรัศกิตหรือเทวียของพระองค์ได้แก่ โลกนะพุทธะหรือเนตรแห่งพุทธะ ในตำนานทางพุทธธรรมมีดวงเนตรอยู่ห้าประเภท เนตรแห่งกาย เนตรแห่งพุทธะ เนตรแห่งภูมิปัญญา เนตรแห่งสรรพวรรค์ เนตรแห่งธรรมะ ในที่นี้เนตรแห่งพุทธ หมายถึง การตรัสรู้แจ้งแล้ว เราอาจครอบครองสถานการณ์ที่แข็งแกร่ง มั่นคง แต่หากไม่สามารถทำการสื่อสารกับสภาวะแวดล้อมได้ก็จะเริ่มเซื่องซึมเฉื่อยชา ด้วยเหตุนี้คุณลักษณะแห่งอิตถิเพศจะเป็นตัวเปิดทางให้นางเป็นผู้จัดการหาหนทางออกหรือการเคลื่อนไหวให้กับสรรพสิ่งเป็นองค์ประกอบของการสื่อสารที่โยกย้ายความเย็นเข้าสู่การเคลื่อนไหวเป็นสถานการณ์อันมีชีวิตชีวา ยิ่ง ผู้ติดตามอีกท่านหนึ่งได้แก่พระกษิติครรภัทโพธิสีตว์ คำว่ากษิติครรภัท หมายถึงครรภัทแห่งพื้นดิน ทรงเป็นตัวแทนแห่งความสมบูรณ์ และความงอกงามเป็นรูปแบบของการเผยแพร่น้ำสอนอีกแบบของพระพุทธองค์ พระองค์มักร่วมทางมากับพระเมตไตรยโพธิสีตว์ผู้ทรงไว้ซึ่งความเมตตา ความแข็งแกร่งมั่นคง ความอุดมสมบูรณ์ ต้องพึงอารมณ์อ่อนโยนเมตตาเพื่อนำความมีชีวิตชีวาถ่ายทอดสู่สิ่งที่มีแข็งกระด้าง ความกรุณาในที่นี้ก่อเกิดจากความรักอันไพศาลหาใช่ความกรุณาที่มุ่งแต่ตนเองไม่ ลำดับต่อมาได้แก่โพธิสีตว์สตรีนาม ลาสยา เป็นโพธิสีตว์แห่งการเรียงร้อยหรือท่วงท่าบุรุษ เป็นเทพีที่เลิศในการแสดงมากกว่าการเรียงร้อยเป็นผู้แสดงให้เห็นถึงความงามและความสูงค่าแห่งร่างกาย เป็นความสง่างามและความเข้ายวนแห่งอิตถิเพศ นอกจากนี้ยังตามติดด้วยบุษบา เทวีแห่งบุพผาลดาวัลย์อันเป็นองค์คุณโพธิสีตว์แห่งทัศนียภาพ ทิวทัศน์

และจากประเทศ สิ่งที่เป็นพื้นฐานจากรูปธรรมคือ ลำแสงที่สุกใสดุจกระจกกระทบแก้วและสว่างแวววามแจ่มใสและเจิดจรัสซึ่งฉายมาจากดวงหทัยของวิชร-สัตรีและชายาประจำองค์ พร้อมกันนี้ลำแสงจากนรกภูมิที่มีสีเทาสลัวปราศจากความใสสว่างก็จักบังเกิดขึ้นด้วย เมื่อบุคคลทั่วไปประสบกับคุณลักษณะอันสูงส่งแห่งวิชระเลอค่าก็จะรู้สึกว่ามันเป็นสิ่งซับซ้อน ดังนั้นจึงหันเหความสนใจไปยังแสงสีเทาที่เกี่ยวข้องกับนรกภูมิอันเป็นความหวาดระแวง ซึ่งสัมพันธ์เชื่อมโยงกับคุณลักษณะทางด้านปัญญาของวิชระ ในการทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ได้อย่างถ่องแท้จำเป็นต้องแลเห็นอย่างชัดเจนว่าเกิดข้อผิดพลาดประการใดขึ้นมากกว่าจะเฝ้าค้นหาในสิ่งที่ถูกต้อง นี่แลคือคุณลักษณะแห่งปัญญา อันเป็นธรรมชาติสูงสุดของวิชรสกุล เป็นทัศนคติที่เปี่ยมไปด้วยเหตุผล ปัญญาญาณจะตั้งอยู่บนพื้นแผ่นดินอันหนักแน่นมั่นคง ไม่มีอาการสั่นคลอนสั่นไหว แต่ด้านที่เหลืองอันได้แก่นรกภูมิอาจอุบัติขึ้นได้ เมื่อผัสสะอันเลียบคมไม่สัมพันธ์กับความหนักแน่นหรือความเป็นปกติสามัญได้ มันย่อมกวนก่อความหวาดระแวงให้ตามติดมา^๑

วันที่สาม

เมื่อเวลาผ่านไป คุณลักษณะแห่งธรรมชาติของไวโรจนพุทธจักสร้างขอบเขตที่ว่างอันเว้งว่างขึ้น ส่วนคุณลักษณะแห่งพระวิชรสัตรี-อัครโศภยพุทธ จักก่อให้เกิดความแข็งแกร่ง แข็งกร้าว และแล้วนิมิตแห่งรัตนสัมภพพุทธจักปรากฏขึ้น รัตนสัมภพพุทธเป็นนิมิตแห่งสกุลรัตนะ ซึ่งกำเนิดมาจากความร่ำรวยและความสว่างามสมพระเกียรติ ความมั่งคั่งจักแผ่กระจาย

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า 28-30.

ไปในทุกแห่งหนโดยมีพื้นฐานจากความแข็งแกร่งร่ารวยและแผ่ไพศาล ด้าน
 เลวร้ายของคุณลักษณะแห่งรัตนะได้แก่อาศัยความร่ารวยรุกเข้าไปในดินแดนของ
 ผู้อื่น รุกเข้าไปในดินแดนอันว่างเปล่าเป็นการแผ่ขยายทานกรุณาอย่าง
 เกินขอบเขตทำให้ปิดกั้นการสื่อสารอันเหมาะสม รัตนะสัมภวพุทธนั้นมีพระ
 วรกายสีเหลืองอันหมายถึงโลกอันเป็นความมกงามอุดมมั่งคั่ง ทรงถือดวง
 มณีอันบ่งบอกถึงการหย่าขาดจากความยากจน สักติของพระองค์มีนามว่า
 มามากี อันหมายถึงสายน้ำ ความสมบูรณ์แห่งผืนแผ่นดินย่อมต้องพึ่งพาแหล่งน้ำ
 เป็นสำคัญ พระโพธิสัตว์ที่ร่วมทางมาด้วยได้แก่ อากาศครรภ์ หรือครรภ์
 แห่งผืนน้ำ ผืนดินอันอุดมย่อมต้องการที่ว่างเพื่อใช้แลดูทัศนียภาพรอบ ๆ
 นอกจากนี้ยังมีพระสมันตภัทรโพธิสัตว์ ผู้ถึงพร้อมด้วยมหาจริยาและมหาบดินฐาน
 ผู้คงความแข็งแกร่งของโลกโดยพื้นฐานไว้ ความแข็งแกร่งนั้นเป็นองค์ประ
 กอบสำคัญในมณฑล (การจัดกลุ่มของเหล่าทวยเทพหรือสัญลักษณ์ อาการของ
 พวกเขามักปรากฏในรูปร่างกลม เริ่มจากจุดศูนย์กลาง เป็นการแสดงให้เห็น
 ถึงแบบแผนของพลังงาน) ทั้งหมดแห่งสกุลรัตนะ นอกจากนี้ยังข้องเกี่ยวกับ
 แรงบันดาลใจและความคิดด้านบวก เป็นความเชื่อมั่นศรัทธาและจิตใจอันดี
 งามที่มองไปในอนาคตข้างหน้า รัตนะสัมภวพุทธจะร่วมทางกับสักดินาม
 มาลาเทวีที่ประทานให้ซึ่งเครื่องหอม หวงมาลา สร้อยคอ กำไลมือและ
 เครื่องประดับต่าง ๆ โพธิสัตว์สตรีนางหนึ่งได้แก่ ฐูป เทวีอันทรงไว้ซึ่ง
 กายานของหอม เป็นตัวแทนแห่งกลิ่นหอมจรรูจไว้ในสภาพธรรมชาติแห่งพื้นพิ
 ภพเป็นอากาศบริสุทธิ์ที่ปราศจากมลภาวะ เป็นสถานที่บริเวณอันพิชพันธจะผลิบ
 แดกหน่อและสายน้ำจะไหลรินโคจร แสงสว่างที่ผูกพันกับสกุลรัตนะ ได้แก่
 แสงเหลืองนวลที่สงบระงับไม่พรั่มัว แต่ดูราวกับว่าคุณลักษณะอันร่ารวย
 และละเอียดอ่อนของรัตนปริมณฑลสูงส่งและซับซ้อนเกินไป ดังนั้นจึงเป็นไปได้
 ที่ว่าบุคคลจะพลัดหลง ไปสู่ชอกมูมโสมมและทิ้งหัวใจอยู่แต่ตนเอง อันเป็นมุมอับ

เล็กๆ ของความเย่อหยิ่ง ซิมเซาแห่งมนุษย์ภูมิ^๐

วันที่สี่

ในวันที่สี่จะถึงคราธาตุนิสุทธแห่งไฟที่ปรากฏตนในรูปพระอมิตากุพุทธ
 ในปัทมสกุล พระอมิตากุพุทธ หมายถึงพระผู้มีรัศมีหาที่สุดมิได้ คุณลักษณะ
 แห่งปัทมสกุลได้แก่ความดังตูด ความเขี้ยววน ความเชื่อเชิญอันอบอุ่น
 ความเปิดโล่งและกรุณาคุณ รัศมีหาที่สุดมิได้นั้นเป็นเพราะว่ามันได้สอดส่องไป
 ตามธรรมชาติมิได้ต้องการสิ่งตอบแทนใด ๆ เป็นคุณลักษณะแห่งธาตุไฟที่มีใช้
 ความก้าวร้าวชิงชิงหากแต่ทำการเผาผลาญในทุกสิ่งโดยปราศจากการเลือกที่
 รักมักที่ชิง พระอมิตากุพุทธทรงถือดอกบัวหรือปัทมะไว้ในมืออันมีความหมายดัง
 ช้างต้น ดอกบัวจะขยับบานเมื่อจันทร์หรือสุริยาสาดฉายมาจะขยับกลับออกรับ
 แสงประจักษ์ว่าทุกสถานการณณ์จะได้รับการต้อนรับเสมอ นอกจากนี้ยังแฝง
 คุณสมบัติเลอค่า ความเอื้ออาทรเช่นนี้ปฏิบัติจากโคลนตมและฝุ่นผงแต่หาแปด-
 เปื้อนแม้แต่น้อย พระองค์ทรงพาหนะมยุราอันหมายถึงความเปิดกว้างและ
 การตอบสนอง จริงแล้วความกรุณาจักอาจหาญว่า เริงได้ถึงขีดสุดก็ต่อเมื่อ
 ยามเผชิญหน้ากับสถานการณณ์อันเลวร้ายเท่านั้น ชายาของพระองค์ ได้แก่
 ปัทมทราวาลีนี้ หรือ นางในอาภรณ์ชุดขาวถักทอด้วยใยหินซึ่งจะชำระล้าง
 มลทินได้โดยเปลวไฟเท่านั้น นางเป็นตัวแทนแห่งอัครีที่เผาผลาญทุกสิ่งและ
 เผยให้เห็นถึงผลจากการแผดเผาอันได้แก่ความบริสุทธิ์และความกรุณาอัน
 เปี่ยมล้น นอกจากนี้ยังปรากฏองค์พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ผู้ทรงความ
 การุณย์ทรงทอดพระเนตรไปในทุกแห่งหนอันเป็นการแสดงออกถึงปัญญาญาณชั้น

^๐ เรื่องเดียวกัน, หน้า 30-32.

สูงสุดของความกรุณา ที่ใดก็ตามที่บรารณาความกรุณา ท่านก็จะปรากฏตัวขึ้น
 ในสภาพธรรมคาสัมมัญ เจียบคมและเป็นไปโดยพลัน หาใช่ความกรุณา
 แบบบอคาบหรือปัญญาอ่อน แต่เป็นความกรุณาอันชาญฉลาดที่ปฏิบัติตนได้คือเสด็จ
 พระมัญชุสรีโพธิสัตว์ที่ปรากฏตนในที่นี้ด้วยนั้นแสดงให้เห็นถึงกลไกแห่งความกรุณา
 เป็นกลไกที่อุบัติมาจากปัญญามากกว่าอาศัยแรงกระตุ้นทางอารมณ์เพียงฝ่าย
 เดียว ทรงเป็นผู้ก่อเกิดสรรพเสียงที่ชี้ติดต่อแสดงความกรุณา เป็นตัวแทน
 แห่งถ้อยคำของความว่างอันเป็นบ่อเกิดของถ้อยคำทั้งปวง สำหรับศิลา โพธิ-
 สัตว์สตรีแห่งบทเพลง นางเป็นผู้ขับร้องท่วงทำนองแห่งพระมัญชุสรี ส่วนอ-
 วัลคาเทวี คือโพธิสัตว์สตรีที่ถือดวงตะเกียงหรือคบเพลิง กระบวนการทั้ง
 หมดแห่งกรูณานั้นมีทั้งจังหวัด ทานอง แสงสว่าง มีทั้งความลึกซึ้งแห่งปัญญา
 และความแหลมคมอันทรงประสิทธิภาพ มีทั้งคุณสมบัติแห่งความบริสุทธิ์ของพุทธะ
 เช่นเดียวกับคุณลักษณะอันแผ่ไพศาลของพระอมิตายพุทธ ทั้งหมดนี้คือเทพ
 แห่งปัทมสกุล ที่อยู่เหนือสัญญาขันธ์และเจ็ดจำด้วยลาแสงสีแดงแห่งภูมิปัญญาอัน
 ตระหนักแจ้งไม่เบี่ยงเบนเป็นสมบัติ ความกรูณานั้นคมชัดและเที่ยงตรงจึงจำ
 ต้องอาศัยปัญญาที่รู้จักแยกแยะ ซึ่งมิได้หมายถึงการเสือกยอมรับหรือปฏิเสธ
 แต่หากหมายถึงการแลเห็นสรรพสิ่งดังความเป็นจริง ในคัมภีร์เล่มนี้ปัทมสกุล
 และความกรุณาเกี่ยวข้องกับเบรตภูมิอันก่อให้เกิดข้อได้แย้งบางประการ
 เพราะอารมณ์บรารณามักผูกพันกับมนุษย์ภูมิเป็นที่ตั้ง คุณลักษณะมากมายแห่ง
 ปัทมสกุลไม่ว่าจะเป็นความแหลมคม ความแจ่มชัด ความลึกซึ้งและความ
 สูงส่งมักท่วมทับกันมากล้น จนในบางครั้งคราบুদ্ধบรารณาจะบอคาบ อยากร
 หลบหนีจากสิ่งสมบูรณ์พร้อมเช่นนี้ และไปเพลิดเพลिनกับอารมณ์อันเข้ายวนแทน¹⁰

¹⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 30-32.

วันที่ห้า

ในวันที่ห้า กรรมสกุลจักปรากฏตนขึ้นพร้อมกับคุณสมบัติใสสะอาด แห่งอากาศหรือสายลม แสงสาดส่องฉายฉานในที่นี้ได้แก่แสงสีเขียว เป็นสี แห่งความอิจจาริษาจากดินแดนแห่งกรรมที่สิ่งสม พระอโหมลสิทธิพุทธได้ปรากฏ ขึ้น กรรมสกุลนั้นเกี่ยวข้องกับภาระท่า ความสำเร็จและประสิทธิภาพที่ยัง เกิดขึ้นช่างทรงพลังและยากจะต้านทานได้ ดังนั้นจึงถูกมองว่าเป็นตัวทำ ลายล้างด้วยเช่นกัน พระอโหมลสิทธินั้น หมายถึงการสำเร็จกิจทุกประการและ บรรลุถึงอำนาจทั้งปวง ทรงวัชระไขว้เป็นเครื่องหมายแห่งความสำเร็จใน ทุกขอบข่ายแห่งการกระทำ เป็นความแข็งแกร่งและไม่อาจทำลายได้ วัชระ ไขว้เป็นตัวแทนแห่งกิจการงานที่ได้รับการตรวจตราอย่างถี่ถ้วน เป็นการใส่ใจ ในทุกแง่ทุกมุม เป็นวัชระอันหลากสีสิ้น พระอโหมลสิทธิจะทรงประทับนั่งอยู่บน ช่าง-ช่าง อันเป็นสัตว์จำพวกครุฑที่เขียวช่าในทางดุริยศาสตร์ ช่าง-ช่าง จะถือธงไว้ในมือทั้งสองข้างขณะที่แบกพระอโหมลสิทธิพุทธไว้บนหลัง ก่อให้เกิด ภาพพจน์อันน่าเกรงขาม และเป็นสัญลักษณ์แห่งความสำเร็จในกาลทั้งปวง ช่าง-ช่าง เป็นยอดแห่งวิหคทั้งปวง สามารถโฉบบินไปได้ทั่วจักรวาล ซ้ายา ประจำตัวท่าน ได้แก่ สัมมาเย-ชารา เป็นเทวีแห่งถ้อยคำอันศักดิ์สิทธิ์หรือใน นามสันมาชวาจา มีความหมายซึ่งความสมหวังอันเต็มเปี่ยมในสถานการณ์ ขณะนั้น พระโพธิสัตว์ที่ร่วมชบวนในกรรมสกุลนั้น ได้แก่ วัชระปาลี หมายถึง ผู้ทรงวางวัชระไว้ในฝ่ามือ ทรงเป็นองค์คุณโพธิสัตว์พลัง ติดตามด้วย ท่านศรวณี-วิศคันภิม ผู้ขจัดเสียซึ่งนิรรมชวางอารมณ์ หากนิรรมชเข้าครอบงำ ในระหว่างกระทำกรรมซึ่งเกิดจากความเข้าใจผิดหรือความไม่สามารถสัมผัส กับปัจจุบันขณะ ดังนั้นท่านจะเข้ามาขจัดล้างนิรรมชดังกล่าว ทำให้กรรมสกุลนั้น ปลอดภัยจากนิรรมชและเปี่ยมล้นด้วยอำนาจแห่งชัยชนะ โภธิสัตว์สตรี แห่งกรรมสกุลนั้นได้แก่ คันชะ และ ในเวทยะ คันชะเป็นเทวีแห่งน้ำปรุงร น้ำหอม นางถือหัวน้ำหอมที่ทำจากโอสถสมุนไพรรานาชนิด อันแสดงถึง ประสาทสัมผัส ในการประกอบกิจการอันเป็นกุศลจำเป็นต้องมีประสาทสัมผัสอัน

จับใจ ส่วนานเวทะนั้นเป็นผู้ประทานซึ่งอาหารหล่อเลี้ยง เป็นภักษาหาร แห่งสมาธิภาวนาที่บำรุงเลี้ยงกิจการอันเชี่ยวชาญ กรรมสกุลนั้นอยู่เหนือ ลังขารปรุงแต่งและเชื่อมโยงอยู่กับอสุภุมิ อีกครั้งหนึ่งที่ภูมิปัญญาได้ทำการ เผอิญหน้ากับความสับสนหรือวิหยา และทั้งคู่ก็หมายบองในสิ่งเดียวกันอัน ได้แก่การครอบครองกักขัง ทว่าภูมิปัญญานั้นครอบครองโอกาสความเป็นไป ได้ทั้งปวง ในขณะที่ความสับสนครอบครองกระบวนการคับแคบในการจัด การกับปัญหา นั้นเป็นเพราะภูมิปัญญาส่วนแจ่มชัดต่อหนทางขจัดปัญหา ไม่ว่าจะ เป็นโบนางอัครวิสัย-สภาวะวิสัย การใช้พลังกำลัง หินผิว อารมณ์ ความ เข้มขัน ความเร่ง พื้นที่ว่างหรือสิ่งใด ๆ อื่น ในขณะที่ความสับสนแทบไม่ เคยพัฒนาตนเองหรือแผ่ขยายแนวคิดหนทางใด ๆ เลย ความสับสนเป็น ปัญญาสำหลังตำทราวม ในขณะที่ความชาญฉลาดคือปัญญาที่พัฒนาถึงขีดสุดแล้ว¹¹

วันที่หก

บัดนี้จะถึงวาระที่บรรดาเทพแห่งสันติสี่สิบสององค์ ตถาคตทั้งห้า จตุรบาลทั้งสี่ เทวีทั้งสี่และภูมิทั้งหกจะอุบัติขึ้นอย่างพร้อมเพรียง เราตกอยู่ใน สถานการณ์ที่สับสนอลหม่าน ตถาคตทั้งห้าจะเต็มเต็มทีว่างจนแน่น ในทุก ทิศทาง ทุกแง่มุมของอารมณ์ ไม่มีรอยปริรอยแยก ไม่มีการหลบหน้าหนี ไม่มีการเบี่ยงเบน ทวารผ่านเข้าออกทั้งสี่จะถูกเฝ้าระวังโดยเทพเฮรูกาทั้ง สี่ (เฮรูกา คือพลังแห่งบุริศภาวะที่ปรากฏในรูปดุร้าย) นายทวารแห่งทิศ บูรพาเป็นที่รู้จักกันในนามของผู้พิชิต ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความสงบสันติ ทว่าท่านกลับปรากฏตนในรูปของความพิโรธเกรธเกรี้ยว จนทำให้เกิดความรู้ สึกเกรงขามสะพรึงกลัวจนไม่กล้าจะฝ่าออกไป ท่านเป็นตัวแทนแห่งสันติสุขที่ ไม่มีทางหักล้างทำลายหรือสั่นคลอนได้ นั้นเป็นเหตุผลว่าทำไมท่านจึงได้รับ

¹¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 35-37.

สมญาว่าผู้พิชิต นายทวารแห่งทักษิณนั้นได้แก่บรรพบุรุษแห่งยมราช ท่านซึ่ง
 เกี่ยวกับกรรมที่เพิ่มพูนซึ่งความมั่งคั่ง ความมั่งคั่งในเชิงธรรมดาสามีผู้นั้นมีข้อ
 จำกัดแห่งสถานที่และเวลา คั้งนั้นผู้ที่ผ่านพ้นข้อจำกัดเหล่านี้ไปได้ย่อมเป็น
 บรรพบุรุษอันกล้าแข็งแห่งยมราช ในทศพรศันั้นเป็นเทพหยาครีวะที่มีศรัทธาเป็นมา
 ท่านเป็นสัญลักษณ์แห่งการตักเตือนภัยเนื่องจากเสียงอาชานั้นสามารถปลุกจาก
 อาการหลับไหลได้ในทุกสถานการณั สัญญาเตือนภัยนั้นเกี่ยวข้องกับ การ
 คุตติงอันเป็นความปรารถนาที่กอบด้วยปัญญาแทนที่จะตกอยู่ภายใต้อาการหลง
 หลงกลับจะได้รับการปลุกให้ตื่นขึ้น ในทศทักขิณนั้น นายทวารบาล ได้แก่
 ท่านอมฤตาคุนดาสี-วงแหวนแห่งอมฤต อันหมายถึงยายจัดพิช ทรงข้องเกี่ยวกับ
 ความตายและมรณกรรม ถ้าแรงกระตุ้นจากความสิ้นหวังนั้นรุนแรงจนบุคคลถึง
 กับสังหารตนเอง ยายจัดพิชจะปกป้องชีวิตคุณไว้ การฆ่าตัวตายหาใช่
 ทางออกไม่ บัดนี้เราได้รวบรวมคุณสมบัติสี่ประการไว้ในคน อันได้แก่ การ
 ธารงอย่างสงบในชัยชนะขั้นสูง การไปพ้นข้อจำกัดแห่งเวลาและสถานที่
 การสร้างสัญญาเตือนตนจากความหลงไหล การสร้างยายจัดพิชเพื่อการ
 ทาหลายสิ่ง การสังหารตนเอง บัดนี้เราได้ถูกจับยึดอยู่อย่างหมดทางหลบ
 หนี ยิ่งไปกว่านั้นยังมีหมู่เทวีที่เฝ้าพิทักษ์ทวารทั้งสี่ เทวีที่ทรงค้นเบ็ดอันน่า
 เกี่ยวกระหวัดเรดั่งปลาน้อยหากคิดหลบหนี หรือในกรณีที่เราก่อ
 รางความหยิ่งทะนงให้ที่ว่างนั้นไม่อาจถูกคุกคามได้ เทวีที่ทรงบ่วงและแฉะจะ
 จับเรามัดนับแต่ศีรษะจรดเท้า มิให้เราทำการแผ่ขยายความหยิ่งทะนงไปได้
 หนทางหลบหนีอีกประการหนึ่ง ได้แก่การทะยานวิ่งโดยอาศัยความไขว่คว้าเป็น
 ตัวเร่ง เทวีแห่งโชครวนจะพันธนาการจนเราไม่อาจขยับเขยื้อนไปไหนได้
 และหากเราจะใช้การข่มขวัญโกรธเกรี้ยวข่มขู่ผู้อื่นให้เปิดทางหนีแก่เรา เทวี
 แห่งเสียงระฆังแก้วจะระรัวกลบเสียงคำรามก้าวร้าวและเสียงโกรธเกรี้ยว
 ให้สงบลง ครั้นแล้วเราจะต้องเผชิญหน้ากับภูมิทั้งหกแห่งพิภพจักรวาล
 พระพุทธองค์แห่งเทวโลก พระพุทธองค์แห่งอสูรภูมิ พระพุทธองค์
 แห่งมนุษย์ภูมิ พระพุทธองค์แห่งเดรัจฉานภูมิ พระพุทธองค์แห่งเปรตภูมิ และ

พระพุทธรองค์แห่งนรกภูมิ จะอุบัติขึ้นจากศูนย์กลางดวงหทัยของเรา อันเป็นสถานที่ที่เชื่อมโยงอยู่กับอารมณ์ ความปรารถนา และความพึงพอใจ¹²

วันที่เจ็ด

ในกาลต่อมา เหล่าวิทยากรจะอุบัติเรื่องรองออกจากคออันเป็นอวัยวะที่ใช้ในการสื่อสาร ในขณะที่เทพแห่งสันติเกี่ยวข้องกับดวงหทัยเทพพิโรจเกี่ยวกับสอง ถ้อยคำย่อมเป็นสะพานเชื่อมโยงระหว่างขั้วทั้งสอง โดยมีวิทยากรเป็นเทพอารักษ์เส้นทาง วิทยากรหมายถึงผู้ทรงไว้ซึ่งปัญญาหรือญาณทัสนะอันมิใช่ทั้งความสงบสันติหรือก้าวร้าว หากแต่เป็นการชำระความเป็นกลางไว้ภายใน พวกเขาช่างดึงดูดใจ ทรงพลังและสูงส่ง เป็นตัวแทนแห่งอำนาจศักดิ์สิทธิ์แห่งคุรุตันตระ ที่ครอบครองพลังอำนาจเหนือมนต์วิเศษแห่งจักรวาล ในเวลาเดียวกัน แสงสีเขียวแห่งเดรัจฉานภูมิจะก่อตัวขึ้นเป็นสัญลักษณ์แห่งวิชาและความโง่งมที่จำต้องพึ่งพาคำสอนแห่งคุรุเพื่อขจัดให้แจ้ง¹³

5.5 การออกจากอันตรภพสู่ภพภูมิอื่น ๆ

ระหว่างที่อยู่ในอันตรภพนั้นถ้าจะต้องไปเกิดใหม่ในภพภูมิใดก็จะเห็นสัญลักษณ์บางอย่างที่บ่งบอกเห็นว่าเมื่อออกไปจากอันตรภพแล้วจะไปเป็นอะไร ดังพระนิพนธ์ของท่านดาไลลามะองค์ที่ 14 เกี่ยวกับเรื่องตายแล้วเกิดใหม่และสถานภาพระหว่างความตายแล้ว เกิด (อันตรภพ) ในแง่ของพุทธศาสนิกายวัชรยาน ดังนี้

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 37-39.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 39-40.

ตอนจะเกิดเป็นมนุษย์ สัตว์ที่อยู่ในอันตรภพจะแลเห็นบิดาและมารดาในอนาคตของตน ดังหนึ่งนอนอยู่ด้วยกัน ถ้าสัตว์จะเกิดเป็นชายจะเกิดความคิดว่ามารดาและเกสียตบิดา ถ้าจะเกิดเป็นหญิงความรู้สึกจะกลับกัน เมื่อเกิดความคิดขึ้นย่อมกระสันที่จะไปเสพกามด้วย แต่เมื่อไปถึงร่างของผู้ที่ตนต้องการเสพจะเห็นแต่อวัยวะเพศของบุคคลที่ตนบงเท่านั้น ย่อมก่อให้เกิดโทษจริงเป็นเหตุให้ขาดจากอันตรภพแล้วเลยไปถือกำเนิดเอาชีวิตใหม่ โดยเข้าไปสู่ครรภ์มารดาแล้วเริ่มชีวิตของการเป็นมนุษย์เมื่อน้ำอสุจิของบิดาเข้ามาผสมกับระดูของมารดาโดยมีสัตว์ใหม่มาอุบัติเท่ากับเริ่มดวงวิญญาณหรือการรับรู้แห่งความเป็นคน นับเป็นการเริ่มต้นตามธรรมชาติแล้วมีวิวัฒนาการไปตามขั้นตอนของธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ จนได้สภาพของความเป็นมนุษย์ สัตว์ที่อยู่ในอันตรภพย่อมถูกกระแสแห่งตัณหาพาไปให้ต้องประสงค์ที่ตนจะไปเกิด แม้สภาพที่นั้นเป็นนรกแต่ตนก็ต้องประสงค์จะไปเกิดให้ได้ ตัวอย่างเช่นคนที่เคยขายเนื้อสัตว์เมื่อยังมีชีวิต ครั้นกลายเป็นสัตว์ที่อยู่ในอันตรภพอาจแลเห็นแกะอยู่ไกล ๆ คล้ายในความฝัน ย่อมวิ่งไล่เพื่อจะไปฆ่า แต่แล้วรูปที่เห็นก็จางลงไปเป็นเหตุให้เกิดโทษจริงจึงขาดจากอันตรภพ แล้วเลยไปเริ่มชีวิตใหม่ในนรก และตัวที่กล่าวมาแล้วด้วยว่าสัตว์ที่จะไปเกิดในนรกที่ร้อนแรงจะยึดมั่นพอใจในด้านการร้อน ส่วนสัตว์ที่จะไปเกิดในนรกขุมที่หนาวจัดก็จะยึดมั่นพอใจในทางด้านการหนาวเย็น สัตว์ที่จะไปสู่อบายภูมิแม้เมื่ออยู่ในอันตรภพก็จะหวาดกลัวเป็นอย่างมาก ย่อมอยากจะได้รับไปเกิดเสียโดยเร็ว เมื่อไม่ได้เกิดสมความปรารถนาย่อมบังเกิดโทษจริงเป็นเหตุให้ขาดจากสถานภาพนั้น แล้วไปเกิดใหม่ในอบาย การเข้าสู่ชีวิตหนึ่งใดย่อมขึ้นอยู่กับตัณหา พยาบาทและ

อริชชาเป็นเกณฑ์ คราบไคที่ยังเอาชนะกิเลสไม่ได้ย่อมถูกผูก
ตรึงไว้กับสายธารแห่งวิภวสงสารโดยไม่อาจข้ามเข้าสู่เขตแห่ง
ความหลุดพ้นได้ และการเกิดใหม่นั้นเป็นไปได้ทั้งในทางสุคติ
และทุคติ¹⁴

การออกจากอันตรายเพื่อไปเกิดในภพภูมิอื่น ๆ นั้น ไม่เป็นที่พึง
ปรารถนาของพุทธบริษัทวัชรยานเท่ากับการที่สามารถเข้าไปรวมเป็นหนึ่ง
เดียวกับพระสัมภเวศกายของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เช่น พระอมิตาภ,
พระไวโรจนะ, พระรัตนลัมภะ, พระวัชรสัตว์ ฯลฯ ซึ่งในทัศนะของ
วัชรยานนั้นสามารถทำได้ตั้งแต่ตอนที่ยังอยู่ในอันตราย โดยวิธีการต่าง ๆ
เช่น การเข้าสู่สมาธิวิมุตติโดยผ่านการสดับฟัง หรือโดยกระทำพิธีอนุเคราะห์
ผู้ตาย ซึ่งล้วนแล้วแต่เพื่อที่จะเตือนผู้ตายให้มีสติระลึกถึงกรรมดีหรือเพื่อรวบรวม
รวมความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธเจ้าต่าง ๆ ให้มั่นคงยิ่งขึ้นและขออำนาจ
แห่งพระพุทธคุณของท่านมาช่วยให้ได้หลุดพ้นจากกรรมชั่ว หรือการต้องไป
เกิดใหม่ไม่ว่าจะเป็นในทุคติภูมิหรือสุคติภูมิก็ตาม ซึ่งไม่สามารถเปรียบได้
กับการที่จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของพุทธภูมิต่าง ๆ ที่จะได้พบกับความสงบอัน
เป็นนิรันดร์

5.6 การช่วยเหลือผู้อยู่ในอันตราย

มีวิธีการ "อนุเคราะห์ผู้ตาย" โดยเชื่อกันว่า ผู้ประกอบพิธีผู้
เชี่ยวชาญและมีวิธีการอันขลังศักดิ์สิทธิ์จะสามารถช่วยเหลือและส่งเสริมกาย

¹⁴ส. ศิวรักษ์, (แปลและเรียบเรียง), เตรียมตัวตายอย่างมีสติ.
หน้า 63-64. Lati Rinbochay and Jeffrey Hopkins, Death
Intermediate State and Rebirth in Tibetan Buddhism, p.10.

ทิพย์ของผู้ตายได้ เพราะขณะที่กายทิพย์ของผู้ตายยังร้อนเรื่ออยู่ในบาร์โตนั้น ย่อมเปลี่ยนแปลงและกระทบกระเทือนได้ง่ายจากสิ่งที่ให้คุณหรือโทษ ดังนั้น ผู้ประกอบพิธีผู้ชานาญในโยคตันตระชั้นสูงย่อมแตกต่างจากคนธรรมดาทั่วไป เพราะผู้ชานาญไม่จำเป็นต้องอาศัยพิธีกรรมตามประเพณี แต่จะใช้วิธีควบคุมตนเองชั้นพิเศษจนสามารถแปรแสงนวลใสแห่งความตายเป็นแสงนวลแห่งธรรมกายและแปรกายทิพย์ของตนเองเป็นสัมโภคกายได้ขณะที่กำลังสิ้นชีวิต เมื่อคนธรรมดาสิ้นชีวิตธาตุสี่จะสลายตัว และแสงนวลใสจะปรากฏขึ้นชั่วคราว ผู้ปฏิบัติโยคะผู้สามารถสำเร็จขั้นสูงสุดย่อมใช้โยคตันตระชั้นสุดยอด เมื่อเห็นแสงนวลใสแห่งความตายและแทนที่จะเข้าสู่บาร์โตนั้น ท่านจะแปรสภาพตนเองเป็นเทพตันตระ สำหรับนักปฏิบัติขั้นสามัญซึ่งปฏิบัติกรรมฐานมาตลอดชีวิต สามารถนำพลังชีวิตเข้าสู่ช่องกลางกายได้ จะใช้วิธีการอีกอย่างหนึ่ง กล่าวคือ ขณะที่กำลังจะสิ้นชีวิตอยู่นั้นต้องพยายามทำความคุ้นเคยกับวิธีเข้าสู่บาร์โตนี และเมื่อเห็นแสงนวลใสแห่งความตายก็ถือแสงนั้นเป็นเครื่องนำทาง

เป้าหมายประการแรกของผู้ประกอบพิธีกรรม คือการเรียกร่องความสนใจจากผู้ตายและทำให้ผู้ตายตระหนักถึงข้อเท็จจริงว่า เขาต้องเข้าไปในบาร์โตนี พิธีกรรมเริ่มต้นด้วยการชานาญเรียกผู้ตายและทำลายพลังด้านลบของผู้ตาย ซึ่งหมายถึงการชำระล้างอุปสรรคต่าง ๆ ที่ขวางกั้นการเข้าถึงบาร์โตนีทั้งหกของพระโพธิสัตว์ (ทานบารมี ศีลบารมี วิริยบารมี ฌานบารมี และปัญญาบารมี) อุปสรรคของบารมีทั้งหกนี้ ได้แก่ ความเห็นแก่ตัว ความประมาท ความโกรธ ความชาเอิน ความฟุ้งซ่านและความเขลา เมื่อภาวนามนต์ที่ชื่อว่า "ยมันตกะ" จบแต่ละคาบ อำนาจศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปพระธรรม พระสงฆ์จะจัดอำนาจอกุศลมูลคือ โลภะ โทสะ และโมหะของผู้ตายได้ ขั้นตอนต่อไปเป็นการบังคับให้อกุศลทั้งห้ากลับคืนไปยังชั้น 5 จบลงด้วยมงคลคาถาซึ่งอัญเชิญดวงอำนาจแห่งความดีงามและเตรียมผู้ตายเข้าสู่

ขั้นตอนอันสำคัญยิ่ง คือการรับรู้บาร์โศ และกำหนดจิตเพื่อเคลื่อนย้ายธาตุรู้ ออกจากบาร์โศไปสู่การเกิดใหม่ในสุคติภูมิ ในช่วงนี้กายทิพย์ของผู้ตายจะเกิด ความสนใจและสามารถเข้าร่วมปฏิบัติกรรมฐานได้ ซึ่งทำให้ธาตุรู้ของผู้ตายมี ความแจ่มใสมากขึ้น จนถึงภาวะที่เหมาะสมต่อการเคลื่อนย้ายออกจากบาร์โศ ไปเกิดใหม่ในแดนสุขาวดี จากนั้นให้จุดไฟเผาร่างของผู้ตาย กายทิพย์ของผู้ ตายจะถูกกำหนดให้พิจารณาอุทธรรมาชาติอันเป็นอนิจจังของร่างกายไม่ยึด เหนี่ยวในร่างกายหรือไม่เศร้าโศกต่อการแตกดับของร่างกาย แต่ให้พยายาม แปรกาย วาจา ใจ ของตนเป็นตรีกายของพระพุทธเจ้า และแปรบันธุ์ 5 เป็นพระธยานิพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์ ตลอดจนปัญญาแห่งความหลุดพ้นอัน พระองค์ได้ทรงแสดงไว้¹⁵

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁵เกลน. เอช มุลลิน, มรณสติแบบธิเบตพุทธวิธีที่ต้อนรับความตาย, หน้า 109-111. Glenn H. Mullin, Death and Dying : The Tibetan tradition] 192-195.